DAVID A GOLIÁŠ

Původ materiálu

Gruber Jiří

Pořadí v lekci

6

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 124,8

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 17, 34-37

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

Má duše Boha velebí (BTS 29, NP 84, S 176, EZD 627); Mír na zemi daruj nám (BTS 38, NP 17, S 184); Bojujte dál (NP 48, S 17); Buď vůle tvá (NP 52, S 21); Pán Bůh je síla má (EZ 182, BTS 42); Hrad přepevný jest Pán Bůh náš (EZ 189 B); Narodil se Kristus Pán (EZ 281,4); Vítězi k poctě zpívejme (NP, S 373, EZD 667)

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- **rozdílná charakteristika Davida a Goliáše** - u Goliáše (v.4b-7) je uvedena jen jeho "funkce" (soubojový zápasník) a soupis veškeré vojenské výbavy. Je to zrůda, která se nehodí k ničemu jinému, než k zastrašování a válce. Jeho jméno znamená *Zajetí*. Takovýhle osudem Izraelcům hrozí. O Davidovi se z vojenského hlediska (v. 12-15) dozvídáme jen, že byl příliš mlád. Neprošel ani u "odvodů" (opět se zdá být ve srovnání se staršími bratry “neschopen“) . Napětí, plynoucí z této nesouměřitelnosti, vyslovuje naplno Saul ve v. 33. Už od začátku příběhu má čtenář rozpoznat, že problém vposledu nespočívá v úrovni výzbroje a ve velikosti armády, ale v základním postoji člověka k životu a k Bohu (viz též "komentář k boji" ve v. 50).

- vyprávění odráží **starověkou vojenskou strategii**. Před každým bojem se musely konat náboženské obřady, při nichž bylo obětováno bohům, kteří měli zaručit vítězství (proto

obětoval před bojem i Saul Hospodinu). To, co se pak odehrává mezi Davidem a Goliášem, je **souboj.** Souboj byl svým původem Boží soud - k němu Goliáš vyzývá. Souboj se odehrával před vlastní bitvou. Demonstrativně bylo ukázáno, na čí straně bůh či Bůh je, ke komu se přikloní, popř. mohl tento souboj celou bitvu nahradit. Proto pak některé vojsko bez boje utíká - bohové by jim stejně nežehnali. Boží soud rozhodne o vítězství či porážce vojska na souboji dvou vybraných zástupců. Souboj jako Boží soud znal ještě i středověk.

- Goliášovy kletby, zlořečení skrze bohy - jde o "psychologickou válku" - kletba má ochromující účinek (v.10.11), zbavuje odvahy. Opačným případem je, když někdo "vzkypí", protože ho někdo urazil. Důvěra Hospodinu uschopňuje Davida, a on nepodléhá Goliášově kletbě, ale naopak vyznává důvěru Hospodinu (v. 45nn; vítězí, aby odčinil potupu lidu izraelského - jde o boj Hospodinův.)

- **prak** "byl velmi účinnou zbraní. Skládal se z kusu kůže, upevněné z obou stran provazy; do koženého pouzdra se vkládal kámen (až o průměru 7 cm), pak se prak roztočil nad hlavou a jeden z provazů se pustil, takže kámen prudce vyletěl. Kámen mrštěný Davidem rozrazil Goliášovi lebku a omráčil ho." (Knihy Samuelovy, Praha 1977, Kalich, s.109)

- **pohled víry -** doprostřed situace, kterou její aktéři vyhodnocují pragmaticky (neporovnatelně větší síla Goliáše), vnáší David nový pohled - pohled víry: nejde o to, je-li Goliáš nepřemožitelný, ale o to, že uráží Hospodina. Tento "prorocký" pohled vzbudil všeobecný rozruch a leckoho svou neslýchaností pobouřil.

- **Davidovo „krédo“** slyšíme ve v 34-37a. Na Hospodinovu záchranu - vytržení zprostřed ohrožení silnějším - se dá spolehnout i tváří v tvář reprezentantu cizích božstev a nesrovnatelně lépe vyzbrojené armády.

- ***„celý svět pozná, že v Izraeli je Bůh“ - „celé toto shromáždění pozná, že Hospodin nezachraňuje mečem a kopím“*** (v 46-47) - tato výpověď zařazuje souboj do základní zvěstné linie SZa - Hospodinovo dílo záchrany a naděje se v tomto světě chce projevovat skrze onen jeden konkrétní lid víry - Izrael. A když tento lid jako společenství víry selhává a je plný strachu, povolává si Hospodin své vyvolené, mesiáše, aby vysvobozující moc dosvědčili. Vítězství nad Goliášem je v prvé řadě událostí, osvobozující od strachu „shromáždění Izraele“ (káhál), teprve potom je namířeno proti Pelištejcům. Tato perspektiva nám mj. umožňuje lépe porozumět SZním bojům a nepropadat předsudkům o „násilném“ SZ a mírumilovném NZ.

2. Úskalí textu:

- **Goliáš není virtuální postava** na rozdíl od hrdinů filmových seriálů a počítačových her. Vyzdvihněte úlohu slovního zápasu mezi Davidem a Goliášem a strach Izraele z Goliášových slov. Připomeňte dětem, že i dnes žijí osoby, které mocí svého politického postavení a vahou svých slov ochromují posluchače, vyvolávají paniku a obavy, vytvářejí s pomocí veřejného mínění politicky labilní poměry, které dovedou ovlivnit, např. kurz české měny. Ochromení lidé se nedovedou bránit. Moc slova a pomluv, kletby i požehnání poznáváme dnes v jiné podobě. V příběhu o Davidově boji s Goliášem jde zejména o rovinu slova, víry a naděje, kletby a požehnání, nikoli jen o utkání dvou bojovníků, z nichž jeden je statečný a sympatický, druhý vulgární a hrozivý tlučhuba. Davidův statečný boj má také tento společensko-náboženský rozměr.

- **nelze vyzdvihovat Davida** jako toho, kdo **má víc odvahy** než ostatní. Zdrojem jeho rozhodování je především víra - důvěra Bohu i vyznavačská věrnost (26b, 36b.37.45-47). Na druhé straně je ovšem zcela zřejmé, že pravá víra je zdrojem odvahy i tváří v tvář nepřátelské přesile. Tam, kde všechny opanoval strach a odevzdanost, je právě víra podhoubím, z něhož vyrůstá odvážné jednání.

- Saul měl jít za dané situace do boje jako první - to byla povinnost "krále", pomazaného. Král tehdy nesedával se svým štábem v závětří týlu, nýbrž se účastnil boje jako vojvoda (viz též král Achab je zasažen šípem ve válečné vřavě - 1Kr 22,29n)**. Vyslání Davida proti Goliášovi nelze chápat** jako zástupné vyslání jakéhokoli bojovníka, **jako zkouška "nanečisto",** nýbrž jde o zásadní boj - souboj, do něhož se Saul neodvážil jít.

- **nelze Davidovu rozhodnost vysvětlit** tak, že David dopředu věděl, jak boj dopadne. Přestože mluví velice rozhodně a jedná vyznavačsky, nemá výsledek svého zápasu předem v ruce. Jistota víry neznamená, že se člověk pouští do zápasů předem vyhraných. Neúspěch v boji s nepřítelem goliášovských rozměrů neznamená, že takový boj byl zbytečný a bezcenný.

- upozorněte děti, že v tomto příběhu jde o situaci války a hrozbu znesvobodnění, nikoli o běžné poměry. David není vzorem pro "vyřizování si účtů" v mírové situaci, tj. ve třídě. "Vzorové" je pouze Davidovo odhodlání bránit Hospodinovu věc.

3. METODICKÉ POKYNY

Do obrázku mají děti vlastně kreslit to, o čem asi budete společně mluvit při motivačním uvedení (vojenská přehlídky, silnější kluk „vejtaha“, skinhead, diktátor, hrdina z akčních filmů…). Mohou to udělat v jeho rámci. Na to, zda někoho, jako byl Goliáš, znají nebo se s ním dokonce setkaly, se ovšem dětí můžete ptát také po vyprávění a rozhovor může do dotvoření obrázku vyústit.

4. POMŮCKY

- obrázky ozbrojenců (moderních zbraní, tanků apod.), vojenské přehlídky;

obrázek ohroženého Davida ve zpěvníku Buď Tobě sláva - zeptejte se, zda obrázek děti chápou jako aktualizaci obrany a ohrožení, popř. jak se bránit

- obrázek masek, které se před bojem nasazují primitivní kmeny

- Flanelograf II

5. motivační uvedení do příběhu:

motivační uvedení pro mladší školní věk:

- už jste někdy zažili, že by nějaký přehlížený náhradník rozhodl utkání? Koho takový vývoj událostí zaskočí?

(Tato motivace umožní představit Davida jako toho, s nímž se nepočítalo, který nebyl považován za schopného nominace. Příběh pak vyprávějte spíše z perspektivy Davida)

motivační uvedení pro mladší školní věk:

Už jste viděli vojenskou přehlídku? Proč myslíte, že se konává? Báli jste se?

(Tato motivace umožňuje vyzdvihnout nábožensko-psychologický rozměr Goliášova vystoupení)

6. osnovy vyprávění:

a) poznámka a osnova pro starší školní věk:

Příběh vyprávějte spíše z perspektivy Davida - přichází, slyší Goliáše, zjišťuje, že se s ním nepočítá, vyznává víru, vítězí - a dosvědčuje Boží záchrannou moc Izraeli

I. Motivace

II. Nevoják David je pobouřen Goliášovou troufalostí a rezignovanou nečinností Izraelců

III. David naráží na nepochopení a obavy

IV. David vyznává své spolehnutí na Hospodina

V. Mladík David vítězí nad ozbrojencem a zbavuje strachu Izraelce

VI. Nepřátelé zbaveni opory panicky prchají

b) poznámka a osnova pro střední a starší školní věk:

Navržená motivace umožní, abyste se soustředili víc na vysvětlení, čím Goliáš nahání strach a jak paralyzuje Izrael. a na takto otevřenou scénu pak můžete uvést Davida - jako toho, s nímž se nepočítá, a který se přece nenechá zastrašit.

I. Motivace

II. Čím vším Goliáš naháněl strach Izraeli

III. Hospodinův vyvolený se nebojí, ale nikdo ho nebere vážně

III. Vyznání víry před Saulem

IV. Vyznání víry před sebejistým Goliášem

V. Vítězství dosvědčuje Izraeli i celému světu, kdo je skutečný, věrný a vysvobozující Bůh

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

I když jsou mezi vámi jistě i ti, kteří jsou v něčem první a nejlepší, většina z vás asi dobře ví, jaké to je, když vás nikdo nepotřebuje a nepovažuje za důležité. Když si kapitáni při vybíjené vybírají hráče, volají si nejprve ty, kteří hrají nejlíp. Nakonec zůstávají ti, kterým nikdo moc nevěří a považují je za nešikovné. Může se však stát, že právě takový „neschopný“ hráč rozhodne zápas. Něco podobného se kdysi stalo v Izraeli. Ve chvíli, kdy se dospělí a silní chlapi báli, zahanbil je svou statečností mladý chlapec.

II. PŘEDEHRA BITVY

Izrael musel často vést války. Nepřátelé jim většinou chtěli ukrást obilí a úrodu a pak se zas vraceli domů, aby se příští rok šarvátky zase opakovaly. Proti takovým loupežníkům dokázali Izraelci svou zemi většinou ochránit. Tentokrát však šlo o víc. Pelištejci vytáhli proti Izraeli v plném počtu. Chtěli dobýt a podrobit si celou jejich zemi a z Izraelců učinit své otroky, kteří je budou živit. Bylo samozřejmé, že otroci musí přijmout bohy svých pánů, a to by byl konec Izraele. Byl to národ, který držela pohromadě víra v jediného Boha. Kdyby je Pelištejci porazili, přestal by Izrael existovat a nikdo by se už k Hospodinu nehlásil.

Právě pro takové chvíle si Izraelci přáli mít krále. Ten měl za úkol povolat všechny boje schopné muže k obraně země a společné víry. Saul tak učinil a mladí muži se shromáždili v místě, kterému se říkalo „ U posvátného stromu“. Pelištejská armáda se shromáždila na jedné straně údolí, Izrael měl tábor na protějším kopci. Tak se několik dnů navzájem hlídali a pozorovali. Čas před bitvou byl často důležitější než bitva sama. Jak se vojáci navzájem okukovali a předváděli své zbraně, odhadovali své šance na vítězství nebo už se smiřovali s neodvratnou porážkou.

Z obou stran kopce na sebe obě strany pokřikovaly svá válečná hesla, podobně jako diváci na sportovních stadionech. Dnes se z podobných důvodů konají vojenské přehlídky a cvičení, která mají demonstrovat sílu a odradit protivníky. V novinách i v televizi se vychvalují vlastní vojáci a zesměšňuje nepřítel. Pomocí propagandy a uměle vyvolaného strachu lze i dnes ovlivnit ceny zboží, způsobit hospodářskou krizi či vyvolat národnostní nepokoje.

III. VÝZVA NA SOUBOJ

Tehdy však existoval ještě jeden způsob, který mohl rozhodnout bitvu dříve, než k ní došlo. Z každého strany nastoupili nejsilnější muži a ti se utkali ve vzájemném souboji na život a na smrt. Kdo vyhrál, bral všechno. Věřilo se, že vítěz souboje má přízeň bohů, a poražení se pak raději sami vzdali, než aby se pouštěli do marného boje.

Z pelištejské strany sestupoval každý den do údolí výjimečně silný a vysoký voják, který jen těžko mohl hledat mezi Izraelci soupeře. Říkal si Goliáš. Vykřikoval na Izraelce své nadávky, posmíval se Hospodinu. Byl si jist svou převahou. Z Izraelců se nenašel nikdo, kdo by mu na jeho posměšné řeči odpověděl. Král sám neměl odvahu se mu postavit a ani mezi svými muži nenašel nikoho, kdo by měl šanci nad tím mužem zvítězit. Na Izraelce padla úzkost. Jestliže se nikdo z nich nedokáže postavit tomuto obru, nemohou v tomto boji zvítězit.

IV. DAVID PŘICHÁZÍ NA BOJIŠTĚ

Každá rodina vypravila někoho do boje. Jišaj z Betléma poslal do boje své tři nejstarší a nejsilnější syny. Jejich nejmladší bratr David musel zůstat doma u stád. Ale Jišaj chtěl vědět, co se v táboře děje, a proto poslal nejmladšího synka za bratry, aby jim donesl jídlo a také malou pozornost pro jejich velitele. Když David přišel k vojsku, Goliáš právě vycházel, aby se Izraeli a Hospodinu posmíval. Na celé údolí křičel: „Kam jste zalezli, vy ubožáci?! Zahoďte své zbraně a vzdejte se. Copak nevidíte, že jste odsouzeni k porážce? Vždyť mezi vámi není nikdo, kdy by se mi postavil. Váš Bůh vás už dávno opustil. Jste jen otroci. Budete nám sloužit, tak jako jste sloužili v Egyptě. Váš král je zbabělec, když se mi nedokáže postavit.“ Přes všechny tyto urážky mu však nikdo z Izraelců neodpověděl.

David to nechápal. Když se však svých bratří zeptal, proč se někdo Goliášovi nepostaví, nejstarší ho okřikl: „Vrať se ke svým ovcím a nepleť se, kam nemáš.“ Davidovi to však nedalo. Zaslechl, že zoufalý Saul slíbil muži, který se Goliášovi postaví, svou dceru a povýšení do šlechtického stavu. David neustále opakoval: „Jak můžete dopustit, aby ten člověk takhle urážel živého Boha? Proč s ním někdo nejdete bojovat?“ A tak ho nakonec přivedli k Saulovi.

V. DAVID PŘED SAULEM

Teprve před králem David prohlásil: „Kdo věří Bohu, nesmí se nikdy vzdávat. Já chci bojovat proti tomu muži.“ Králi se líbilo jeho nadšení, ale řekl mu: „Proti takovému člověku nemáš šanci. Od mládí nedělá nic jiného, než že se cvičí v boji a zápase. David však odpověděl: „Já sice nechodím do zápasnické školy, ale jako pastýř jsem si musel už od dětství poradit s dravou zvěří. Když mé stádo ohrožuje vlk nebo medvěd, musím se mu postavit, jinak by mi ze stáda nic nezbylo. Když jsem přemohl lva i medvěda, nebojím se ani tohoto drzého zápasníka. Vždyť uráží Boha a náš národ! Nejsme žádní otroci, jsme lidé, kterým Hospodin daroval svobodu.“

Saul už se dlouho nesetkal s nikým, kdo by měl takovou víru a odvahu. Sám si do boje jít netroufal, protože věděl, že Pánu Bohu není věrný. Ale David si ho svou prostou a přímou vírou získal. Položil mu ruku na rameno a řekl: „Jdi, tobě Hospodin požehná.“ Nabídl Davidovi, že mu půjčí svou královskou zbroj. Byly to nádherné zbraně, jaké v Izraeli nikdo neměl. David si oblékl královské brnění, nasadil si jeho přilbu a přepásal se vzácným železným mečem. Ale protože Saul byl vysoké a mohutné postavy, kdežto David útlý mladík, nemohl v tak těžké zbroji chodit. A s tak těžkým mečem neuměl ani zacházet. Raději to všechno zase sundal a místo toho si vzal svou pastýřskou hůl a z potoka pět kamenů do praku, kterým byl zvyklý zahánět dravou zvěř.

VI. DAVID PŘED GOLIÁŠEM

Když sestoupil do údolí, kde se pyšně procházel Goliáš, vyvolal pouze jeho smích. „Koho jste mi to poslali? Vždyť je to ještě dítě! S takovým já ani nebudu bojovat. Pojď blíž, ať si tě mohu prohlédnout. Jsi tak malý, že tě ani nevidím. Kvůli tobě snad ani nebudu vytahovat zbraně. Tebe rozšlapu na kaši a o zbytek se postarají hyeny a supi.“

David mu však před celým Izraelem odpověděl: „Ty si myslíš, že tě nikdo nepřemůže, protože jsi o hlavu větší a máš nejlepší zbraně. A přece jsi slabší než já. Spoléháš jen sám na sebe, ale mojí zbraní je víra v Hospodina, kterému ty se posmíváš. Ještě dnes mi dá Hospodin sílu, abych tě umlčel, a tvá armáda se dá strachy na útěk. Celý svět pozná, že Bůh stojí na straně svého lidu a nezachraňuje ani mečem ani kopím, ale vírou a odvahou. Vždyť ty nebojuješ jen proti našemu národu a zemi, ale proti samotnému Bohu.“

Když se proti němu Goliáš rozběhl, vložil David kámen do praku, roztočil jej a dobře mířenou ranou trefil obra přímo do čela. Přesný zásah Goliáše omráčil, takže se slavný zápasník skácel k zemi. David rychle přiskočil, vytrhl Goliášovi meč a jeho vlastní zbraní jej zabil.

VII. VÍTĚZSTVÍ

Obě vojska na chvíli strnula úžasem, ale vzápětí se rozlehl údolím strašlivý řev. Pelištejci křičeli strachem a Izraelci štěstím. Pelištejci se dali na útěk, kdežto Izraelci se na ně vrhli s jistotou vítězů. Během několika hodin zahnali všechny nepřátelé a zmocnili se nebývalé kořisti.

Hlavní trofej však patřila Davidovi. Goliášův meč i hlavu donesl slavnostně do svatyně a poděkoval Hospodinu za vítězství. Nikdo nechápal, jak mohl tak mladý a neznámý bojovník osvobodit celou zemi. Leckdo si možná říkal: „Vždyť to bylo tak snadné. Jedna rána mezi oči. To bych uměl také.“ Ale když chodil Goliáš údolím a posmíval se Hospodinu, všichni se klepali strachem a mlčeli.

Vítězství dosvědčilo Izraeli i ostatním národům, kdo je skutečný, pravý Bůh: Hospodin, který vysvobozuje svůj lid. Kdo přichází ve jménu Hospodinově, ten zvítězí.

MODLITBA

7. podněty pro rozhovor:

- ke kterému z filmových hrdinů lze přirovnat Goliáše? (Rambo, Vetřelec, atp.)

- kterému typu lidí by mohl být Goliáš dnes sympatický? Čím?

- znáte vánoční píseň, v níž se zpívá o Goliášovi? (O co byl Goliáš oloupen? Kdo ho oloupil?)

- je v životě důležité, aby člověk ostatním naháněl strach (silou, zbraněmi, postavením, vizáží)?

- hrajete si rádi na vojáky? Proč?

- může ovlivnit výsledek předzápasu žáků nebo dorostenců průběh následujícího zápasu dospělých?

- viděli jste dokumentární film z Papuy - Nové Guineje? Víte, že tam dodnes bojují podobným způsobem jako Pelištejci s Izraelem?

- byli jste někdy zdeptáni tím, že vám někdo vynadal?

- pamatujete si, zda se David Goliášovi posmíval nebo nadával? Odpovídal stejným způsobem?

Odkaz na pracovní list
06 David a Goliáš - st
06 David a goliáš
Odkaz na píseň
Má duše Boha velebí, chválu vzdává
Mír na zemi daruj nám
Bojujte, bojujte dál, pohleďte jen, v dálce svítá
Buď vůle tvá, buď vůle tvoje všude tam
Pán Bůh je síla má, všecka obrana má
Hrad přepevný jest Pán Bůh náš
Narodil se Kristus Pán, veselme se
Vítězi k poctě zpívejme, velebme jej hned zrána
Cílová skupina
Starší školní
Mladší školní
Katechetické cykly
Pozvání na cestu Starý zákon 2
Biblický odkaz (kat)
1 Samuelova 17,1–54